

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันจุดมุ่งหมายพื้นฐานของการศึกษาก็คือ การจัดการให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด องค์ประกอบในการทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายทางหนึ่งก็คือ การจัดการเรียนการสอนโดยการนำเอาสื่อการสอนเข้ามาช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทำให้ผู้เรียนเข้าใจความหมายของเนื้อหาบทเรียนได้ตรงกับที่ผู้สอนต้องการมีความสะดวกในการสอน ช่วยประหยัดเวลา และยังช่วยให้บรรยากาศในการเรียนรู้ดีขึ้น ไม่ว่าจะสื่อนั้นจะเป็นสื่อในรูปแบบใดก็ตามล้วนแต่เป็นทรัพยากรที่สามารถอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น (กิดานันท์ มลิทอง, 2536 หน้า 75; วุฑู ชูกิตติ, 2525 หน้า 4) แม้กระทั่งนักการศึกษาที่ยอมรับว่าสื่อการสอนคือหัวใจที่สำคัญของการศึกษา เพราะสื่อการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนขยายกรอบแนวความคิดของตนเองให้กว้างออกไปแทนที่จะรู้เท่าที่มีอยู่ในหนังสือเรียน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสื่อการสอนมีความจำเป็นต่อครูผู้สอนและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนมาก (อาหวัง ล่านุ้ย, 2534 หน้า 58; อุดม กัสรัมย์, 2535 หน้า 44) ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนรู้เป็นการสื่อความหมายระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน โดยมีสื่อการสอนเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ทักษะและทัศนคติ ด้วยเหตุนี้ครูจึงได้ตระหนักในการนำสื่อเข้ามาใช้ในการสอน ทั้งนี้เพราะนอกจากจะช่วยเร่งเร้าความสนใจของผู้เรียนให้มีจิตใจจดจ่ออยู่กับเรื่องที่กำลังเรียนแล้ว ยังจะช่วยให้เข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ได้ดีขึ้นด้วย (ชาญชัย ลวิตรังสิมา, 2521 หน้า 20; พิชัย ทองดีเลิศ, 2535 หน้า 23; ศิริพันธ์ มณีรัตน์, 2528 หน้า 2)

กิดานันท์ มลิทอง (2536 หน้า 83) ได้กล่าวถึง คุณค่าของสื่อการสอนว่าสามารถให้ประโยชน์ต่อผู้เรียนและผู้สอน สรุปได้ดังนี้

สื่อกับผู้เรียน

1. ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ เพราะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ บทเรียนที่ยุ่งยากซับซ้อน เกิดความคิดรวบยอดในเรื่องนั้นได้อย่างรวดเร็ว
2. ช่วยกระตุ้น และสร้างความสนใจ ทำให้เกิดความสนุกสนานและไม่เบื่อหน่ายในการเรียน
3. ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจตรงกัน เกิดประสบการณ์ร่วมกันในวิชาที่เรียน
4. ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนมากขึ้น ทำให้เกิด มนุษย์สัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และกับผู้สอนด้วย
5. ช่วยสร้างเสริมลักษณะที่ดีในการศึกษาค้นคว้า และเกิดความคิดสร้างสรรค์จากการ ใช้สื่อเหล่านั้น
6. ช่วยแก้ปัญหาความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยการจัดให้มีการใช้สื่อการเรียนการสอน รายบุคคล

สื่อกับผู้สอน

1. ช่วยให้บริการเรียนน่าสนใจขึ้น และสร้างความเชื่อมั่นในตัวเองให้เพิ่มขึ้น
2. ช่วยแบ่งเบาภาระในด้านการเตรียมเนื้อหา เพราะบางครั้งอาจให้ผู้เรียนศึกษาความรู้ จากสื่อได้เอง
3. เป็นการกระตุ้นให้ผู้สอนตื่นตัวอยู่เสมอในการเตรียมผลิตวัสดุใหม่ ๆ เพื่อใช้เป็นสื่อการ สอน ตลอดจนคิดค้นเทคนิควิธีการต่าง ๆ เพื่อให้การเรียนรู้ที่น่าสนใจยิ่งขึ้น

จากคุณค่าของสื่อการสอนดังกล่าวนี้ ครูในฐานะที่เป็นผู้ให้ความรู้คอยชี้แนะแนวทางให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเกิดการพัฒนาตนเอง จำเป็นต้องปรับปรุงการเรียนการสอนของตนให้ทันสมัยอยู่เสมอ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาของชาติ ในข้อที่ว่าปรับปรุง กระบวนการฝึกหัดและพัฒนาครู บุคลากรทางการศึกษา ที่เน้นให้มีการฝึกปฏิบัติ การจัด กิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาความสามารถในการสอน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การ วิเคราะห์ การสังเคราะห์ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การสร้าง การประยุกต์ และใช้เทคโนโลยีทางการ ศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534 หน้า 4) ครูที่ดีควรรู้ใฝ่รู้ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนว โนมัยของการเรียนการสอน มีประสบการณ์เกี่ยวกับวิธีสอนหลาย ๆ แบบ รวมทั้งรู้จักเลือกใช้สื่อให้

เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งไม่ว่าจะเป็นวิธีสอนแบบใดก็ตาม ย่อมสามารถใช้สื่อการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ (สมพร ชมอุตม์, 2532 หน้า 28 ; อารมณ์ ใจเที่ยง, 2537 หน้า 8)

การใช้สื่อการสอนของคุณไม่ว่าจะเป็นเครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนเทคนิควิธีการต่างๆ พบว่ายังประสบปัญหาอยู่หลายประการเช่น ขาดความรู้และทักษะในการผลิตและการใช้สื่อการสอน คุณมีความคิดว่าการใช้สื่อการสอนมีความยุ่งยาก และเกรงว่าเวลาที่ทำการสอนจะไม่เพียงพอ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุที่ทำให้ผู้สอนละเลยในการนำสื่อการสอนมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พรทิพา เหลืองวัฒนาภิจ (2522) ที่พบว่า ปัญหาในการใช้สื่อการสอนของคุณในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร คือ จำนวนสื่อการสอนมีน้อยเกินไป คุณไม่มีเวลาผลิตสื่อการสอน คุณส่วนใหญ่มีความรู้และประสบการณ์ด้านไอทีทัศนศึกษาน้อย และขาดงบประมาณในการจัดหาหรือจัดซื้อไอทีทัศนวัสดุประกอบการสอนของคุณ และจากงานวิจัยของ กรรณิ เล็กวิจิตร (2504) พบว่าอุปสรรคในการใช้สื่อการสอนอันเนื่องมาจากตัวคุณ ได้แก่ ความรู้ความสามารถของคุณในเรื่องสื่อการสอนคือ เลือกใช้ไม่ถูก ไม่เคยฝึกการใช้ ไม่ทราบว่าจะหาสื่อการสอนมาจากที่ไหน ผลิตเองไม่ได้ เบื่อหน่ายและท้อถอยเพราะใช้สื่อการสอนแล้วไม่ได้ผล

นอกจากปัญหาดังกล่าวแล้ว ยังพบปัญหาในเรื่องการใช้สื่อการสอนอีกหลายประการ ดังที่วิไลวรรณ วิทย์วิโรจน์ (2522 หน้า 37) ได้สรุปไว้คือ

1. ขาดงบประมาณที่จะใช้จ่ายเป็นค่าวัสดุ ครุภัณฑ์
2. คุณมีชั่วโมงสอนมาก ไม่มีเวลาพอที่จะผลิตสื่อการสอน
3. คุณไม่มีความรู้ความสามารถในการที่จะผลิตสื่อการสอนบางอย่างขึ้นใช้เอง
4. คุณไม่รู้จักวิธีเก็บรักษาสื่อการสอนหรือขาดสถานที่ที่จัดเก็บอุปกรณ์เป็นเหตุให้ชำรุดเสียหาย เมื่อจะใช้ต้องทำขึ้นใหม่
5. ขาดความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น
6. ผู้บริหารขาดความสนใจ ไม่ส่งเสริมหรือแนะนำให้คุณใช้สื่อประกอบการสอน
7. คุณไม่มีความรู้เกี่ยวกับวิธีใช้สื่อการสอนเพียงพอ ทำให้ได้ประโยชน์ไม่คุ้มค่า

วิเชียร เทียมเมือง (2519) พบว่า การเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่นั้น ครูประสบปัญหา การขาดแคลนสื่อการสอนและต้องการความช่วยเหลือในด้านสื่อการเรียนการสอนเป็นอันดับแรก วันชัย ศุภนคร (2522) พบว่า ยังมีครูจำนวนมากต้องลงทุนจัดหาวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือเองและ ประสงค์ พิมล (2529) ก็ได้พบปัญหาที่คล้ายคลึงกันคือ ครูมีภาระในการสอนมากทำให้ไม่มีเวลาในการผลิตสื่อการสอน ขาดความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และขาดผู้แนะนำในการผลิตสื่อการสอน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสัมมนาการอบรมครูใหญ่ ประธานกลุ่มโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วน จังหวัด ภาคกลางและภาคตะวันออก รุ่นที่ 11 ณ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม ที่สรุปว่า ครูมีปัญหาในการใช้สื่อการสอนเพราะไม่มีความรู้ความสามารถในการใช้ (คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521 อ้างใน ประวิทย์ อัดไสภณ, 2524) พวงทอง สถิตพงศ์สถาพร (2534) กล่าวถึง ปัญหาในการใช้สื่อการสอนของครูว่า สาเหตุที่ครูไม่สนใจในการ ใช้สื่อการสอนใหม่ ๆ เพราะ ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ ไม่มีเวลา ไม่สะดวกในการใช้และขาดทักษะ ในการใช้สื่อการสอน

นพรัตน์ สุขุมาลพงศ์กุล (2530) ศึกษาปัญหาและความต้องการสื่อการสอนของครูสุข- ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา 12 พบว่า ครูส่วนใหญ่มีปัญหาในการผลิต และใช้วัสดุอุปกรณ์ การสอน เช่นเดียวกับ ปรีชาพล เจริญสุข (2530) ที่ศึกษาสภาพความต้องการ และปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการด้านสื่อการสอนของครูศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา จังหวัดพิษณุโลก และมิ่งขวัญ กิตติวรรณกร (2533) ที่ศึกษาสภาพ ความต้องการ และปัญหาสื่อ การสอนของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยทั้งสองเรื่อง พบว่า ครูประสบ ปัญหาด้านการผลิต และการใช้สื่อการสอน

การศึกษาและวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสอนได้กระทำกันมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่า สื่อการสอนเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการเรียนการสอน ปัญหาที่พบส่วนใหญ่มักจะเป็นปัญหา ที่เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการสอน แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีงานวิจัยใดที่ศึกษาเพื่อหาแนวทาง ในการแก้ปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการสอนของครู ซึ่งในเรื่องนี้ถือได้ว่ามีบทบาทอย่างมากใน การเรียนการสอนด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่า มีความจำเป็นที่จะศึกษาถึงปัญหาและการแก้ปัญหา

ด้านการผลิตและการใช้สื่อการสอนของครู ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ข้อมูลเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ปัญหาสื่อการสอนที่เป็นอยู่ให้เหมาะสม และช่วยให้การจัดกระบวนการเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัญหา และการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อการสอนของครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาและการแก้ปัญหการผลิตและการใช้สื่อการสอนของครู 5 กลุ่มวิชา ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดฉะเชิงเทรา

คำถามในการวิจัย

1. ครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความคิดเห็นต่อปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการสอนอย่างไร
2. ครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการดำเนินการแก้ปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการสอนหรือไม่
3. ครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความคิดเห็นต่อการดำเนินการแก้ปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการสอนอย่างไร
4. ครูระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ทำการสอนใน 5 กลุ่มวิชา มีปัญหา และแก้ปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการสอน แตกต่างกันหรือไม่

ขอบเขตของการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ครูที่ปฏิบัติการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จังหวัดฉะเชิงเทรา ในปีการศึกษา 2538 ซึ่งเป็นครู 5 กลุ่มวิชา คือ

1. กลุ่มวิชาภาษา
2. กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์
3. กลุ่มวิชาสังคมศึกษา
4. กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ
5. กลุ่มวิชาพัฒนาศิลปะ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ปัญหาการผลิตสื่อการสอน หมายถึง สถานการณ์ตามการรับรู้ที่ครูประสบ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สะดวกและ ยุ่งยากใจในด้านการผลิตสื่อการสอน

ปัญหาการใช้สื่อการสอน หมายถึง สถานการณ์ตามการรับรู้ที่ครูประสบ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่สะดวกและยุ่งยากใจในด้านการใช้สื่อการสอน

การแก้ปัญหาการผลิตสื่อการสอน หมายถึง การดำเนินการแก้ปัญหา และความคิดเห็น ต่อการดำเนินการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอน

การแก้ปัญหาการใช้สื่อการสอน หมายถึง การดำเนินการแก้ปัญหา และความคิดเห็นต่อการดำเนินการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน

สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ เครื่องมือ และอุปกรณ์ ที่ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และ ความรู้ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

กลุ่มวิชา หมายถึง การจัดวิชาที่มีลักษณะเดียวกันเข้าด้วยกันตามโครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ซึ่งได้แก่ กลุ่มวิชาภาษา

กลุ่มวิชาสังคม กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ และกลุ่มวิชา
พัฒนาบุคลิกภาพ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและการดำเนินการแก้ปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการสอน
ของครูในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. ทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับการแก้ปัญหาการผลิตและการใช้สื่อการสอนของครูใน
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. ทราบแนวทางสำหรับครูในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อใช้ในการแก้ปัญหาการผลิต
และการใช้สื่อการสอน